

بیداری اسلامی و تحولات منطقه

سید حسین موسوی

www.ketab.ir

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

شماره دوره:

ردیفی کنگره:

رده بندی دی.بی.:

شماره کتابخانه ملی:

موسوی، حسین، ۱۳۳۹ -

بیداری اسلامی و تحولات منطقه / تهیه و تدوین سیدحسین موسوی.

تهران: مرکز پژوهش های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۹۲.

۱۷۷ ص.

978-964-7914-37-6 : ۸۵۰۰۰ ریال

فیفا

اسلام -- تجدید حیات فکری

جنبش های اسلامی -- کشورهای عربی

جنبش های اسلامی -- خاورمیانه

اسلام -- تاریخ -- قرن ۱۴

مرکز پژوهش های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه

۱۳۹۲ م/۲۲۹BP

۲۹۷/۴۸

۳۱۳۸۲۵۵

ناشر: مرکز پژوهش های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، تهران

عنوان: بیداری اسلامی و تحولات منطقه

چاپ و صحافی: شعبانی

چاپ اول: ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰

قیمت: ۸۵۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

تهران: بلوار کشاورز، خیابان شهید نادری، شماره ۸

تلفن: ۸۸۹۷۲۱۸۷-۹۰

فهرست

۷	پیشگفتار.....
۱۱	فصل اول: بیداری اسلامی، اصول و اهداف.....
۱۳	بیداری اسلامی و تحولات منطقه.....
۲۲	انقلاب‌های عرب و چالش‌های دوره انتقال.....
۲۷	تجلی مفهوم بیداری اسلامی در پیروزی انقلاب مصر.....
۳۲	بازیگران جدید در خاورمیانه.....
۴۳	میانه‌روها و رادیکال‌ها در خاورمیانه و استراتژی آمریکا.....
۵۵	فصل دوم: بازیگران و بیداری اسلامی.....
۵۷	منطق دوگانه آمریکا در برابر بحران سوریه.....
۶۳	بیم و امیدها در بحران سوریه.....
۷۰	پیامدهای ملی و منطقه‌ای برکناری نظامیان از صحنه سیاسی مصر.....
۷۷	جنبه‌های پنهانی حمله به قرارگاه مرزی مصر با اسرائیل و مخاطرات موجود.....
۸۵	انقلاب مصر و چالش میان گرایش‌های انقلابی و اقدامات بوروکراتیک.....
۹۰	پیروزی اسلام سیاسی و جمهوری دوم در مصر.....
۹۸	انقلاب نیمه تمام مصر در سایه تحولات پیوسته.....
۱۰۵	رویدادهای مصر و پویایی انقلاب.....

۱۰۹	مدل انقلاب لیبی و رواج مفاهیم مخاطره‌آمیز
۱۱۶	پایان حکومت ۴۰ ساله قذافی و آخرین فصل انقلاب لیبی
۱۲۳	ابعاد موافقت‌نامه فلسطینی‌ها و چالش‌های پیش‌رو
۱۳۱	سوریه در سومین سال بحران
۱۴۱	فصل سوم: ایران و بیداری اسلامی
۱۴۳	ایران و انقلاب‌های جهان عرب، نگاهی به آینده
۱۵۲	تأثیر دیپلماسی خارجی ایران در قبال رویدادهای منطقه
۱۵۸	تحولات خاور میانه و دلایل تشدید فشارهای آمریکا علیه ایران
۱۶۴	فرجام‌آزمون: دید عربستان سعودی در تعامل با ایران
۱۷۱	افق‌های راه‌حل: سازمان همکاری و توسعه بحران سوریه

پیشگفتار

در آغاز دهه دوم هزار سم هیچ کس باور نمی کرد که خاورمیانه و شمال آفریقا دستخوش دگرگونی هایی خواهد شد که به معادلات سستی قدرت، صف آرایي ها، همپیمانی ها و محورها را تا حد و حدودهای تثبیت شده امروز تغییر دهد. کافی است بدانیم که بزرگترین کشور عربی از نظر تعداد جمعیت و جایگاه و حل مسئله ای اش با وجود چتر حمایتی اش به وسیله بزرگترین قدرت جهانی نتوانست از زلزله بزرگ منطقه ای و امان بماند. سقوط پی در پی رژیم های هم پیمان ایالات متحده آمریکا در خاورمیانه سرآغاز تحریر شد که پیامدها و نتایج دراز مدتش بسیار ژرف و همراه با دامنه های وسیع در سطوح راهبردی خواهد بود.

شتاب این تحول چنان بود که هیچ قدرتی نتوانست - حتی به مدد ابزار احترازی بندیشد. همه جا سخن از تغییر بافت ها، فرمول ها و صف آرایي ها به گوش می رسید. حتی در آنجا که جهان غرب و به صورت مشخص ایالات متحده آمریکا قادر به پیش بینی زمان و چگونگی وقوع این گونه تغییر و تحول آن نبود. کف و سقف تحول خواهی به تناسب شرایط اقلیم، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تعیین شد. برای نمونه تونس با سقوط داوطلبانه رژیم زین الدین بن علی، رکورد یک انقلاب کم هزینه را ثبت کرد و کشور مصر با وجود مقاومت سرسختانه رژیم مبارک رکورد یک انقلاب زود هنگام را به تاریخ انقلاب های سیاسی جهان هدیه کرد. کشور یمن یک انقلاب مهار شده را تجربه کرد و لیبی یک انقلاب خونین و پرهزینه (به نسبت جمعیت کشور) را به نمایش گذاشت. بحرین همچنان می شور و می خروشد و عربستان سعودی در برابر تقاضای زنان برای بهره مندی از حق رانندگی مقاومت می کند و سوریه در

آتش انتقام جویی منطقه‌ای می‌سوزد و اردن در حال پرش از مطالبات اصلاح طلبانه مردم است. اسلام سیاسی به صورت هم‌زمان و پس از ناکامی بسیاری از الگوها و مدل‌ها، زمامداری قدرت را در چند کشور تحول یافته به دست گرفته و در پاره‌ای دیگر به وزنه سنگین معادلات داخلی تبدیل شده است. برای این موج تحول‌خواهی نامگذاری‌های متنوع و فراوان صورت گرفته است. هر کشور و قدرتی بنا به فرمول‌ها و معیارها و حتی بنابر تمایلات و تمناهای نام ویژه‌ای مانند بهار عرب، موج بیداری اسلامی، رنسانس عرب، قیام ملت‌های عرب، انقلاب‌های مخملی برای این موج کم نظیر منطقه‌ای برگزید. اما این نام‌ها پس از اعلام نتایج نخستین انتخابات سالم و پاکیزه تقریباً در همه جا هویت به نسبت مشابهی به مثابه آلترناتیو رژیم‌های سرنگون شده به زایش گذاشت: اسلام سیاسی. این بدان معناست که موج بازگشت به ارزش‌های دینی به بدنه اجتماعی کشورهای خاورمیانه قناعت نکرده بلکه بدنه سیاسی همه کشورهای تحول یافته را نیز دربر گرفته است.

بسیاری از جامعه شناسان و دانش‌مندان علوم اجتماعی بر این باور هستند که موج خروشان خاورمیانه در آغاز راه است و شتر تحول اجتماعی ملت‌های منطقه در کنار همه خانه‌ها خواهد نشست. این سنت خداوندی است که تغییرپذیر نیست.

این درست است که در دوره گذار این کشورها، چرخه قرعه روی نام اسلام‌گرایان ایستاد تا دشوارترین تجربه مدیریت مطالبات لجام گسیخته را سامان دهند. اما نباید از این واقعیت غفلت کرد که اسلام‌گرایان در قد و قواره حجم و تنوع و کثرت چالش‌ها با وجود بسیاری از موانع و مقاومت بسیاری از گروه‌های ذینفع در رژیم‌های پیشین نامرشدند.

چنان‌که گفته شد، موج خروشان کشورهای خاورمیانه در آغاز راه است. سر و صدای تحول خواهی از درون همه کشورها و یا از درون همسایه‌هایشان به گوش می‌رسد. در نتیجه می‌توان گفت که تحولات جهان عرب از شمال آفریقا تا کرانه جنوبی خلیج فارس امتداد پیدا کرده و می‌رود تا نظم نوینی به مثابه آلترناتیو نظم پیشین، اما این بار با حضور با حضور نقش آفرینی ملت‌های به حاشیه رانده شده در منطقه برقرار کند که بکلی و یا به میزان بالا از دسترس بیگانگان خارج خواهد بود. در این زمینه می‌توان گفت که مقاومت و یا پایداری

جمهوری اسلامی ایران در برابر فشارهای جهان غرب چه در ارتباط با موضوع هسته‌ای و چه در موضوع نفوذ ایران در خاورمیانه با چشم انداز روشن قابل تفسیر است.

آنچه خوانندگان گرامی پیش‌رو دارند مجموعه‌ای از ارزیابی‌های کاربردی است که به هنگام وقوع تحولات درباره کشورهای انقلاب کرده عرب و کشورهای در حال جوش و خروش به نگارش درآمده است و در مجموع می‌تواند قرائت ایرانی را از این تحولات به نمایش بگذارد.

یادآوری ده نکته در ارتباط با این مجموعه ضروری به نظر می‌رسد. نخست اینکه تقدم و تأخر این ارزیابی‌ها به تناسب وزن هر یک از آنها در صحنه سیاسی منطقه صورت گرفته و پیوستگی تاریخی وقایع و دگرگونی‌ها حفظ شده است. از این‌رو در زیر عناوین این ارزیابی‌ها تاریخ انتشار آن نیز قید شده تا خوانندگان گرامی وقوع تحولات را با تاریخ انتشار آن مورد توجه قرار دهند. نکته دوم آنکه پاره‌ای از کشورهای عربی هنوز تحولات جاری است، در پاره‌ای دیگر مانند تحولات یمن توافقات مسافه با قدرت‌های بزرگ مانع از تحقق شعارهای انقلاب ملت یمن شد. عدم پرداختن به هر یک از این رویدادها به معنای خارج شدن این کشورها از خیزش و قیام بزرگ منطقه‌ای نیست، بلکه بدین معناست که هویت و رویکرد نهایی تحولات برخی نمونه‌ها و چگونگی فرجام آن همان‌ها هم برای صاحبان اصلی این تحولات و هم برای ناظران و پژوهشگران مبهم است.

از این‌رو این وعده داده می‌شود که این مجموعه به مجموعه مکملی نیاز دارد تا کل رویدادهای منطقه را پوشش دهد. یادآوری آخر اینکه در مورد انتخاب عناوین این مجموعه ترجیح داده شد که به توصیف سمبلیک سیاست و فصل متوسل شویم. عنوان براری در پایین توصیفی اگر چه پرا دوکیکال است، اما حداقل با وضعیت پاره‌ای از کشورهای انقلاب کرده شمال آفریقا مانند تونس و مصر سازگاری دارد.

سید حسین موسوی

رییس مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه